

1.3 modulis: Įvadas į prevencijos mokslą

1. Kas yra prevencijos mokslas?

Prevencijos mokslas yra daugiadisciplininė sritis, nagrinėjanti, kaip užkirsti kelią sveikatos ir socialinėms problemoms dar prieš joms atsirandant. Jis remiasi psichologijos, visuomenės sveikatos, švietimo, neurologijos, epidemiologijos, pedagogikos, socialinės pedagogikos ir sociologijos įrodymais. Iš esmės prevencijos mokslas naudoja sisteminius metodus, kad suprastų, kas, kam, kokiomis sąlygomis ir kodėl veikia.

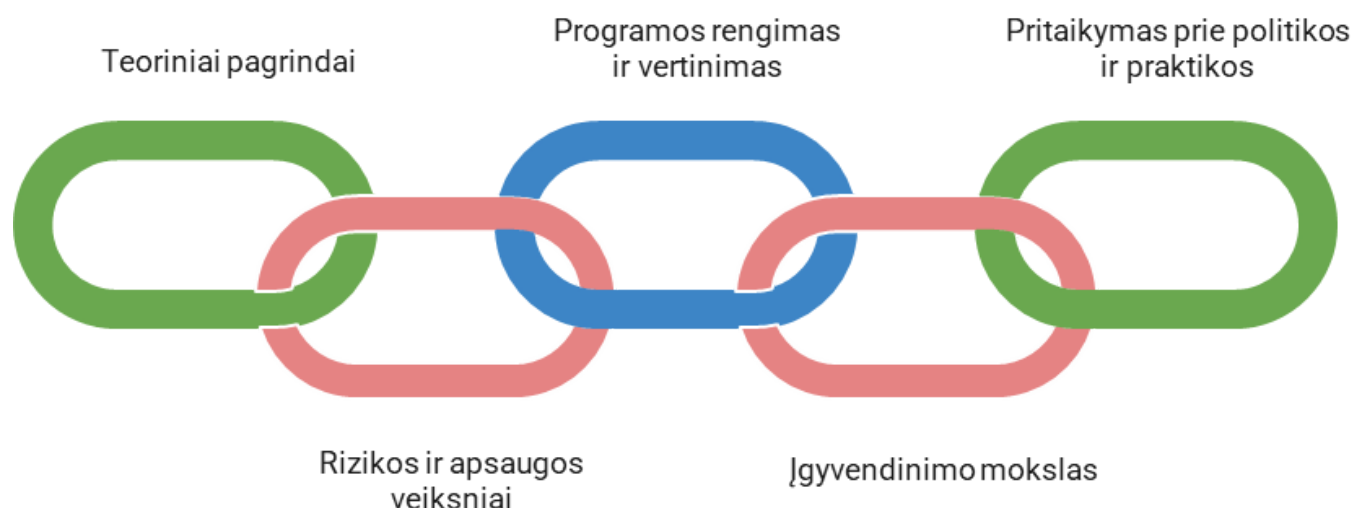
2. Evoliucija nuo sveiko proto iki įrodymų

Prieš atsirandant prevencijos mokslui, daugelis prevencijos pastangų buvo grindžiamos sveiku protu, tradicijomis ar moralinėmis žinutėmis – tuo, kas „atrodė teisinga“, o ne tuo, kas buvo įrodyta kaip veiksminga. Deja, kai kurie iš šių metodų buvo neveiksmingi ar net žalingi (pvz., gąsdinimo taktika ar „buvusių vartotojų“ paskaitos). Prevencijos mokslas tai pakeitė, reikalaudamas griežto vertinimo, teorija pagrįsto dizaino ir išmatuojamų rezultatų.

3. Pagrindiniai prevencijos mokslo komponentai

Pagrindiniai prevencijos mokslo komponentai yra šie:

Pagrindiniai prevencijos mokslo elementai

- **Teoriniai pagrindai:** prevencinės intervencijos grindžiamos žmogaus elgesio ir raidos teorijomis, tokiomis kaip socialinio mokymosi teorija, ekologinių sistemų teorija ir elgesio pokyčių modeliai. Jos padeda paaiškinti pagrindines rizikingo elgesio priežastis ir kaip jam daryti įtaką.
- **Rizikos ir apsaugos veiksnių nustatymas:** prevencijos mokslas nustato veiksnius, kurie padidina žalingo elgesio (pvz., piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis, smurto) tikimybę, ir tuos, kurie jį stabdo. Šie veiksniai egzistuoja individualiu, šeimos, bendraamžių, mokyklos, bendruomenės ir visuomenės lygmenimis.
- **Programų kūrimas ir vertinimas :** prevencijos mokslas naudoja mokslinius metodus (ypač atsitiktinių imčių kontroliuojamus tyrimus), kad sukurtų, išbandytų ir patobulintų intervencijas. Programos vertinamos pagal trumpalaikius ir ilgalaikius rezultatus, ekonomiškumą ir mastelio keitimą.
- **Įgyvendinimo mokslas :** Nepakanka žinoti, kad programa veikia – svarbu ir tai, kaip ji įgyvendinama. Įgyvendinimo mokslas daugiausia dėmesio skiria programos

atitikties užtikrinimui (laikymuisi originalaus modelio), kokybės užtikrinimui ir pritaikymui prie vietos aplinkybių neprarandant efektyvumo.

- **Pritaikymas prie politikos ir praktikos** : prevencijos mokslas pateikia nacionalinius ir tarptautinius standartus, kokybės gaires ir įrodymų registrus. Tai padeda politikos formuotojams, pedagogams ir specialistams pasirinkti veiksmingas ir aktualias intervencijas.

4. Įrodymais pagrįstos prevencijos ypatybės

Įrodymais pagrįstų prevencijos programų ypatybės:

- Remiantis tvirta teorija ir tyrimais
- Orientavimasis į žinomus rizikos ir apsaugos veiksnius
- Būti tinkamu vystymuisi ir jautriam kultūrai
- Įtraukiant šeimas, mokyklas ir bendruomenes
- Naudojant interaktyvius ir įgūdžius lavinančius metodus
- Įskaitant nuolatinę stebėseną ir vertinimą

5. Įsipareigojimas nuolat tobulėti

Svarbu tai, kad prevencijos mokslas taip pat apima **nuolatinį tobulėjimą**. Net ir patikrintas programas galima koreguoti, atnaujinti ar patobulinti remiantis naujais įrodymais ar besikeičiančiomis populiacijomis. Tai sritis, kuri vystosi kartu su mokslu, visada siekdama visiems užtikrinti geresnę, sumanesnę ir etiškesnę prevenciją.

Štai pagrindiniai klausimai, kuriuos turėtų užduoti prevencijos srityje mąstantis specialistas: kokia teorija grindžia šį požiūrį? Ar įrodyta, kad šis metodas veiksmingas? Ar jis buvo įvertintas? Ar jis pagrįstas įrodymais? Ar jis tinka mūsų populiacijai? ir t. t.